

Тамара Обуховська,
слухач НАДУ, консультант-експерт
Служби безпеки України

Класифікація персональних даних та режиму доступу до них

У статті аналізуються проблемні питання класифікації персональних даних та режиму доступу до персональних даних залежно від грифа секретності персональних даних під час їх обробки та циркуляції в державних інформаційних ресурсах органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також зміст відомостей, що підпадають під персональні дані, групи та категорії персональних даних, обмеження доступу до персональних даних у розрізі груп і категорій персональних даних.

Ключові слова: персональні дані, класифікація персональних даних, обмеження доступу, групи та категорії персональних даних, гриф секретності, інформація.

In the article the problem questions of classification of the personal information and access mode are analysed to the personal information depending on the vulture of secrecy of the personal information during their treatment and circulation in the state informative resources of public and organs of local self-government authorities, and also maintenance of information, which fall under the personal information, groups and categories of the personal information, access restriction, to the personal information in the cut of groups and categories of the personal information.

Key words: personal information, classification of the personal information, access, group and category of personal information, information restriction, vulture of secrecy, information.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні суспільні відносини характеризуються широким використанням персональних даних під час обігу інформації (соціального, фінансового, правоохоронного, науково-технічного та ін. характеру), товарів, послуг і капіталів, що вимагає не тільки вільного руху інформації про особу, а й забезпечення її надійного захисту відповідно до основних прав і свобод людини. На сьогодні інформація про особу та забезпечення захисту цієї інформації потребує неабиякої уваги, передусім з точки зору змісту таких понять, як персональні дані, ідентифікаційний номер та ідентифікація даних.

Прогрес у галузі інформаційних технологій, зокрема у сфері розробки та впровадження програмного забезпечення, активність у формуванні баз персональних даних надзвичайно загострили проблему захисту приватного життя фізичних осіб та захисту інших основних прав і свобод людини. Більш ніж два десятки законів України регулюють суспільні відносини, що пов'язані із збиранням, зберіганням, використанням та поширенням інформації про особу (персональних даних), однак усі вони не мають чіткого та

скорельованого з європейським законодавством визначення персональних даних та визначених вимог щодо їхнього захисту, крім того, не визначена конкретна класифікація персональних даних та режим доступу до персональних даних залежно від грифа секретності; не визначені групи і категорії персональних даних; не сформовано підходи до визначення основних переліків персональних даних залежно від правового режиму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні питання нормативно-правового забезпечення під час обробки та циркуляції персональних даних висвітлені в Законі України “Про захист персональних даних” [1], в постанові Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Державний реєстр баз персональних даних та порядок його ведення” № 616 від 25 травня 2011 р. [2] та в розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про схвалення концепції електронного урядування в Україні” № 2250-р від 13 грудня 2010 р. [3].

У статтях Т.Обуховської і В.Шуляка “Персональні дані: теорія та реальність” [4] та Т.Обуховської “Нормативно-правове забезпечення обробки та циркуляції персональних даних” [5] проаналізовано чинну нормативно-правову базу у сфері персональних даних, визначено основні проблемні питання нормативно-правового врегулювання дій з персональними даними, під час їх обробки та циркуляції в державних інформаційних ресурсах органів державної влади та органів місцевого самоврядування та шляхи їх розв’язання; запропоновано конкретні пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази, насамперед шляхом систематизації, конкретизації, деталізації та доповнення необхідними документами.

У публікаціях Е.Царьова, О.Волкова [6], Н.Докучаєва [7], Д.Павленка [8] та інших провідних фахівців розглядаються деякі проблеми нормативно-правового забезпечення під час обробки та циркуляції персональних даних, загальні проблеми класифікації персональних даних і досліджуються деякі особливості захисту цільового використання таких даних з точки зору набуття права власності на персональні дані.

У зазначених публікаціях та нормативно-правових актах окреслено основні проблемні питання щодо персональних даних у цілому, але не визначені чітка і конкретна класифікація персональних даних та режиму доступу до персональних даних залежно від грифа секретності персональних даних; не встановлені групи і категорії персональних даних та не визначено обмеження доступу до персональних даних у розрізі груп і категорій персональних даних; не сформовано підходи до визначення основних переліків залежно від правового режиму.

Мета дослідження – класифікація персональних даних та режиму доступу до персональних даних залежно від грифа секретності персональних даних; визначення змісту відомостей, що підпадають під персональні дані, груп та категорій персональних даних, обмеження доступу до персо-

нальних даних в розрізі груп і категорій персональних даних; формування підходів до визначення основних переліків залежно від правового режиму.

Виклад основного матеріалу. В Концепції розвитку електронного урядування в Україні [5] зазначено, що одним із пріоритетів України є розвиток інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічного суспільства, в якому кожен громадянин має можливість створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб дати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення особистого і суспільного розвитку та підвищення якості життя. На першому етапі реалізації зазначеної Концепції йдеться про розроблення необхідної нормативно-правової та нормативно-технічної бази, зокрема щодо надання адміністративних послуг в електронній формі, а також єдиних стандартів, протоколів і регламентів взаємодії суб'єктів електронного урядування, їх гармонізація з міжнародними стандартами.

Відповідно до Закону України “Про захист персональних даних” [3] персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка може бути ідентифікована або може бути коректно ідентифікована. Законом також регулюються відносини, пов’язані із захистом персональних даних під час їх обробки. Стаття 2 Закону України “Про захист персональних даних” [3] вводить наступні поняття:

- суб'єкт персональних даних – це фізична особа, стосовно якої відповідно до закону здійснюється обробка її персональних даних;
- база персональних даних – це іменована сукупність упорядкованих персональних даних, яка існує в електронній формі та/або у формі картотеки;
- володільць бази персональних даних – це фізична або юридична особа, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних та яка затверджує мету обробки персональних даних у цій базі даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом.

Завданнями Закону є створення правової бази державного регулювання відносин людини, суспільства і держави за умов дієвого захисту громадських прав у сфері персональних даних; встановлення прав і гарантій, обов'язків і відповідальності всіх суб'єктів діяльності, пов'язаної із захистом персональних даних; забезпечення рівноправного і взаємовигідного міжнародного співробітництва. Закон має загальносистемний характер і передбачає реалізацію його як системи взаємопов'язаних та взаємопогоджених норм права та механізмів, що забезпечують загальні умови для законності обробки персональних даних, регулювання діяльності суб'єктів у сфері персональних даних.

Аналіз норм чинного нормативно-правового забезпечення під час обробки та циркуляції персональних даних, а саме: Закону України “Про захист персональних даних” [3], постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Державний реєстр баз персональних даних та порядок його ведення” [4], розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення концепції електронного урядування в Україні” [5], дає підставу зробити висновок, що персональними даними може бути визнана практично будь-яка інформація про людину.

Слід відзначити, що згідно із законодавством більшості європейських держав персональні дані розділяються за критерієм “чутливості” на “дані загального характеру” (прізвище, ім’я по батькові, дата і місце народження, громадянство, місце проживання) і “чутливі” (вразливі) персональні дані (дані про стан здоров’я (історія хвороби, діагнози); етнічна належність, ставлення до релігії, ідентифікаційні коди чи номери, відбитки пальців, записи голосу, фотографії, кредитна історія, дані про судимість і т.д.). Для чутливих персональних даних передбачений більш високий ступінь захисту. Так, забороняється збирання, зберігання, використання та передача без згоди суб’єкта даних саме чутливих, а не всіх персональних даних.

У Законі України “Про захист персональних даних” [3] така класифікація відсутня. У результаті цього поширення всіх без винятку персональних даних, у тому числі навіть прізвища, ім’я, по батькові особи, може здійснюватися тільки за попередньою згодою цієї особи. Відтак будь-яка база клієнтів, список телефонів бізнес-партнерів чи просто стопка візиток підпадають під категорію бази персональних даних та потребують реєстрації.

Невиправданою, на мою думку, також є всеохопність Закону України “Про захист персональних даних”: базою персональних даних визнається не лише база даних в автоматизованих комп’ютерних системах (як в європейській практиці), але й паперові картотеки – такою картотекою, як приклад, можна зазначити папку з договорами. Всі такі “базы персональних даних” треба реєструвати в державному реєстрі (це означає, що за обсягом він швидко перевищить реєстр ЄДРПОУ).

Для реалізації можливості створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, а також з метою забезпечення свобод і прав громадян необхідно на законодавчому рівні класифікувати групи, переліки персональних даних та режим доступу до персональних даних залежно від грифа секретності для уникнення двозначного тлумачення.

Грунтуючись на вищенаведеному, сформулюємо значення “група персональних даних”. Група персональних даних – сукупність персональних даних, які виділяються завдяки наявності певних спільних ознак у межах застосування деякої згрупованої кількості персональних даних, для подаль-

шого забезпечення функціонування певних процесів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Здійснити класифікацію персональних даних за групами можна таким чином. Перша група персональних даних створюється та збирається органами державної влади і місцевого самоврядування відповідно до вимог закону. До таких даних належать: оперативно-розшукові дані, відомості про сплату податків та інших обов'язкових платежів, дані про доходи фізичних осіб, про проходження митного контролю, ідентифікаційні дані документів на ім'я особи (серія, номер, дата видачі документа і найменування органу, який здійснив цю видачу) та ін.

Друга група персональних даних створюється та збирається суб'єктами права власності і господарювання відповідно до вимог закону. До таких даних належать: витяги з наказів про працівників, характеристики на працівників, ідентифікаційні дані документів на ім'я особи та інше.

Третя група персональних даних самостійно надається фізичними особами органам державної влади і місцевого самоврядування та суб'єктам права власності і господарювання у визначені законом терміни та ситуації. До таких персональних даних належать: податкова декларація, податковий звіт, митна декларація, анкета, суб'єктивні симптоми захворювання пацієнтів.

Четверта група персональних даних створюється суб'єктами права власності і господарювання згідно з угодами між ними та фізичними особами, що описуються цими даними. Типові форми зазначених угод не передбачають згоду фізичних осіб на нецільове використання і поширення їх персональних даних. Тому згідно з положеннями ст. 38, 44 Закону України "Про інформацію" [9] суб'єкти права власності і господарювання мають право власності на персональні дані, які створені ними на підставі угод із відповідними фізичними особами, при обмеженні цього права у встановлених зазначеними угодами та законом випадках. До четвертої групи персональних даних належать: дані про послуги електрозв'язку, відомості про комунальні послуги, дані медичного обстеження пацієнтів, рецепти хворих.

Вивчаючи наскрізь визначені групи, можна дійти висновку, що персональні дані можна поділити на дві категорії, уразливі та ідентифікуючі. До "уразливих" персональних даних можна віднести інформацію щодо здоров'я, расової та іншої належності людини, політичних переконань, саме ця інформація підлягає контролю над її використанням та поширенням з боку фізичної особи, щодо якої вона зібрана. До "ідентифікуючих" персональних даних відносять інформацію, яка має більш вільний порядок звернення, контролюючи мету її збирання і право доступу до неї.

Зважаючи на вищезазначене, необхідно також чітко представити ряд типових переліків персональних даних для подальшого їх практичного зас-

тосування. Для цього сформулюємо визначення “перелік персональних даних”. Перелік персональних даних – це агреговані та зведені у систему і рознесені по графах за певною сукупністю та певними ознаками дані.

Розглянемо основні, вже нормативно затверджені, існуючі переліки персональних даних, що наведені у таблиці.

Нормативно затверджені переліки персональних даних

Закон України “Про інформацію” стаття 23 [9]	Постанова КМ України “Про затвердження Порядку ведення особових справ державних службовців в органах виконавчої влади” від 25 травня 1998 р. № 731 [10]	Постанова ВР України “Про затвердження положення про паспорт громадянина України” від 26 червня 1992 р. № 2503-XII [11]
	прізвище, ім'я та по батькові	прізвище, ім'я та по батькові
		стать
національність	громадянство України	національність
місце народження	місце народження	місце народження
адреса народження		
дата народження	дата народження	дата народження
освіта	освіта	
сімейний стан	сімейний стан	сімейний стан
релігійність		
		дані про дітей
		група крові і резус-фактор
		фото
стан здоров'я		
	якими мовами володієте і якою мірою	
	наукові праці та винаходи	
	стаж роботи	
	просування по службі	
	дисциплінарна відповідальність	
	заохочення, нагороди, почесні звання	
	підвищення кваліфікації	
	відомості про військовий облік	
	паспорт	
	домашня адреса, телефон	адреса проживання

Уже при розгляді основних переліків персональних даних видно різні принципи формування відомостей про особу.

Різноманітність персональної інформації зумовлює різну значимість цих відомостей для людини. Цим зумовлюються різні підходи і вимоги правового захисту персональних даних. Основою механізму практичного регулювання процесів захисту персональних даних повинна бути встановлена Законом система взаємопов'язаних організаційних заходів на базі ліцензування діяльності та реєстрації баз персональних даних. Ліцензування роботи з персональними даними є найважливішим засобом захисту від несанкціонованого збирання і поширення персональних даних. Процес ліцензування діяльності у сфері персональних даних передбачає:

- визначення мети збирання, накопичення (обробки), заощадження та передачі (реалізації) даних про особу;
- створення баз даних;
- оцінку заходів їх захисту, стану технічної бази або можливості залучення коштів для надання послуг, пов'язаних із персональними даними;
- встановлення категорій, груп суб'єктів персональних даних, рівня кваліфікації, відповідності професійної, підприємницької діяльності державної політики у сфері персональних даних.

Реєстрація баз персональних даних переслідує цілі регулювання процесів створення та використання відомостей персонального характеру, що накопичуються, обробляються та поширюються за допомогою автоматизованих або неавтоматизованих засобів. При цьому процес реєстрації передбачає контроль наявності та відповідності встановленим вимогам засобів технічного захисту інформації, що забезпечують гарантований захист персональних даних на основі сертифікації. Тому ще одна проблематика персональних даних сьогодні – це поєднання свободи і захисту.

Висновки. Першочерговим кроком реалізації норм Закону України “Про захист персональних даних” [3] повинна бути чітка класифікація переліків персональних даних та відповідно визначення обмеження доступу до них шляхом затвердження на рівні Уряду Типового класифікатора переліків персональних даних та обмеження доступу до них, а також чітке визначення груп та категорій персональних даних; обмеження доступу до персональних даних у розрізі груп і категорій персональних даних. Крім того, розроблення стандартів (регламентів), у тому числі – надання інформаційних послуг, формування набору типових рішень; навчання та консультування всіх суб'єктів захисту персональних даних.

У подальшому вбачається за доцільне вивчення питання щодо формування підходів до створення типових переліків персональних даних залежно від режиму доступу до персональних даних та від грифа секретності персональних даних.

Список використаних джерел

1. *Обуховська Т. І.* Персональні дані: теорія та реальність / Т. І. Обуховська, В. П. Шуляк // Електронне урядування : міжнар. наук. фах. журн. – 2011. – № 2. – С. 76-88.
2. *Обуховська Т. І.* Нормативно-правове забезпечення обробки та циркуляції персональних даних / Т. І. Обуховська // Вісн. НАДУ. – 2011. – № 4. – С.119-126.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2297-17>
4. Про затвердження Положення про Державний реєстр баз персональних даних та порядок його ведення : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2011 р. № 616 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=616-2011-%EF>
5. Про схвалення концепції електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2010 р. № 2250-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2250-2010-%F0>
6. *Волков А.* Защита персональных данных: пригодится ли нам британский опыт? [Электронный ресурс] / А. Волков, Е. Царьов. – Режим доступа : <http://www.ispdn.ru/publications/7312/>
7. *Докучаева Н.* Феномен украинской визитницы или защита персональных данных по-украински [Электронный ресурс] / Н. Докучаева. – Режим доступа : <http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/publications/pub-190/>
8. *Павленко Д.* Як захистити персональні дані [Електронний ресурс] / Д. Павленко. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/columns/2011/09/30/300156/>
9. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>
10. Про затвердження Порядку ведення особових справ державних службовців в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 трав. 1998 р. № 731 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-98-п>
11. Про затвердження положення про паспорт громадянина України : Постанова Верховної Ради України від 26 черв. 1992 р. № 2503-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2503-12>